

Hebr. Trbh.

3:21

Hameasef

Hameasef

3:21

המאסף

לשתי תקופות הראשונות

משנת :

התקמ"ד .

Nebst einer deutschen Zugabe.

Königsberg, 1784.

gedruckt bey Daniel Christoph Kanter, Königl. Preuß. Hofbuchdrucker.

ל ו ח

הטעות אשר נפלו בספר הדפוס הראשונים מהמאסף ׃

גחל הבשור ׃

עמוד	שורה	טעות	תקון
ג	טו	תפין	קרא תפית
יח	יוד	עבינו	עלינו את הערת סוף

המאסף לחדש תשרי

עמוד	שורה	טעות	תקון
א	ז	ותימו	וקיתו
יוד	יד	החקורה	החקירה
ב	ה	והחוטים לכרם יעשו משפט כוב ׃	
		צ"ל, והחוטים לכדם לא יעשו משפט כלל ׃	

חדש מרחשון

עמוד	שורה	טעות	תקון
יא	יוד	וּמְשַׁדֵד	וּמְשַׁדֵד,

חדש כסליו

עמוד	שורה	טעות	תקון
לט	ו	לכבוש	לכבוש
מ	יג	בהגהה, בספרי	בספרו
מב	כו	סנתידם	סנתיסל

חדש טבת

עמוד	שורה	טעות	תקון
כה	כ.	לשילשי	לשלשי
שם	כה	יגע	ידע
כח	לב	עוד	עוו
שם	לד	והמלאכה	והמלכה
כט	ג.	קרוה	הרות
שם	ד	לה	לה׳
שם	ו	והכה	והכם
שם	ח	כתים	כיתים
שם	כב	פערדירלנדום	פערדינאנדוס
ס	ו	ושועות	ישועות
שם	יט	סטביתיה	סביבותיה
סא	א בהגהה	כן	כן
שם	שם	משוחר	משורר
סב	כח	ללשון	ללשון
שם	לא	ותח	יתח

עמוד

נחל הבשור

מבשר טוב, משמיע שלום, לכל משכיל דורש האמת ואוהב המדע בעדת ישורון יהי נועם ה' עליהם מעתה ועד עולם אמן.

בחינת החכם האמתי המשתוקק לדעת עצם ותכלית כל דבר מכל צדדיו, תסתעף לחמש שאלות ראשיות, והם
מה ? מי ? למי ? למה ? ואיך ?

ועתה הקורא הנעים! בראותך הנה מכתב חדש, אשר עדן בימינו לא היה, משוטט בחוצות, תכסוף נפשך תחלה לדעת את מהותו ותעמיק שאלת **מה** הדבר החדש הזה? אם דבר הלכה או הגדה, אם דבר חכמה אונמוסיות ודרך ארץ וכיוצא באלה, אם אין? — ולמען הגיד לך את כל על סדר נכון לבלתי ישאר לך שום ספק, נכון להתיר לך את השאלות הנזכרות אחת אחת.

א' בהתרת שאלת מה.

המכתב הזה אשר בידך, הוא הקדמה ופתיחת מכתב אחר אשר יצא לאור בעוד ימים אחדים אי"ה מדי חדש בחדשו.
וזה דבר המכתב אשר יקרא בשם **המאסף** כי יאסוף לכל מחנות המדע והמוסר כתבים מכתבים שונים דברים המועילים והמשמחים את הנפש המועדת לשבת בכל החכמה. ותהיינה מחלקותיו חמש במספר.

(א) יבואו על ראשו **שירי להק** משוררים מובחרים אשר לא באו בדפוס עד הנה ואשר יחברו עוד בעז"ה כלם מעניני חכמה ומוסר דברי חן אהבת רעים וברכת דודים. אמנם שירי החשק והעגבים פגול המה לא ירצו, ושירי קצת משוררים חדשים אשר בחרו בשיריהם דרך העמים, לזמר אל האלילים ולקרוא בשם אלהי נכר, מוזרים הם מאתנו, לא יבואו בקהל לנו. כאשר תראה עוד להלן באגרת של הרב המליץ ר' הירץ וויזל נ"י

(ב) **מכתבים** (אויפזעצי / אבהנדלונגן) והחלק הזה יפרד והיה לארבעה ראשים.

[1] יביע מקורו דברי פי חכמים בחכמת הלשון הכללי וביחוד בחכמת ובסגולת לשון עברית, יאיר נתיב בדקדוקה, יישר מעגל במליצותה ויורה דרך בשיריה וילמד דעת גדרי השרשים בנרדפים.

[2] ישלח תעלותיו על פירושי פסוקי המקרא הקשים יבחין דעות המפרשים הקדמונים ובמקום אשר לא יספיקו דבריהם יבואו דעות אחרות, ועל הקורא המבין ודובר אמת בלבבו לשפוט ולגזור אומר אם מצא הכוונה על דרך הפשט האמתי. ולמען הדריך את התלמידים לשום לב על כוונת המאמר ולהורותם דרך הכתוב והרכבה במאמרי הכתוב, בהעתיקם דברי נביאינו ללשון אחר, בחרנו בזה דרך השאלה והתשובה כאשר תראה להלן בהתרת השאלות למי, ולמה.

[3] יפוצו מעינותיו אגרות נחות ומליצות נעימות אם מחכמים הקדמונים או מחכמי דורינו והעתקות מלשונות העמים דברי מדע ומוסר הראויים לתת לפני משכילי בני ישראל.

[4] ילכו נהרותיו אל ים התלמוד להסיר המכשלה אשר נשלו בה רבים מעלמדי בני עמנו, להיותם זרים בסוגיותיו ומימיהם לא שקדו על שערי החכמה וילכו בו כעורים מגששים באפלה, לא ידעו רדת לעמקות מחשבות חכמינו ז"ל כי נעלם מהם מקור ההלכה והבלעות אשר יציעו לפני התלמידים טרם יתחילו לישא וליתן בדבר. ועל אפיקיו יעברו יתר הדברים המגיעים לחנוך המוסרי (מאראלישן ערציהונג), גם מלדבר בחנוך הטבעיי (פיהזישען ערציהונג), לא כמנהג אחור ידינו, להיות רבים מאומני בני עמנו עצלים וחסרי דעת לשום לב על זה ולא ידעו כי שמירת הגוף וכחותיו הוא מעולה לשמירת הנפש וכחותיה.

(ג) תולדות גדולי ישראל (ביאגראפהיע דער גראסן אונזרר נאטיאן), מרבנים

וגאוני ארץ, מגדולים ומפורסמים בחכמה, מסוחרים נכבדים ועשירי עם המחזיקים את בית ישראל באדני כסף, ואשר לפני מלכים יתיצבו לדבר טוב על עמם, מקום ועת מולדתם ואת הקורות אשר היו להם, ואת הטוב אשר עשו בקרב אחיהם. והמשכיל יבין את גודל התועלת הזה לנערים משכילים, מלבד

התענוג

התענגות אשר לנפש האדם בשמעו את המאורעות אשר אירעו לאנשים ידועים בשנוי העתות וחלופי המקריים ·

(ד) **תולדות הזמן** (נייאיגקייטן) / המתהווים בינינו בימים האלה ימי בכורי פרי המדע והאהבה בכל ממלכות איירופא / וידע כל קורא אשר איננו יודע לקרוא בלשון העמים את מצב עם ה' בימיו / ואת המעשים אשר יתחדשו ביניהם / ואת אשר יתן ה' בלב מלכים עליהם לטובה / ואיך יפול הדבר מצד המקבל · את כל נביא על הספר ·

(ה) **בשורת ספרים חדשים** (אנקינדיגונג נייאר שריפטן) אשר יודפסו לטובתינו ולתועלתינו / הן בלשונינו הקדושה הן בלשון עם אחר / ולפעמים יבואו בו גם **משפטים** (רעצענסיאהנען) על הספרים האלה / מה טיבם / ומה חסרונם / היש בם תועלת אם אין · דבר דבר על מקומו יבוא ברצות השם לכונן את מעשי ידינו ·

* * *

ב. בהתרת שאלת מי

עתה תפין לבך הקורא האהוב ! לדעת מי הוא המוציא והמביא את הדברים האלה על הספר ? אם אדם ידוע / אם אין / אם יחיד / אם רבים / אם זקן / אם נער / וכהנה רבות אשר יותרו לך כלם בתשובתינו זאת ·

דע נאמנה כי לא מאיש אחד ולא משנים יצאו הדברים האלה / כי אם מאחות מרעים משכילים אשר שקדו מימיהם על שערי התורה ועל דלתות החכמה / מהם בעלי גמרא יודעים לישא ולתן בעומקה של הלכה על דרך הפשט האמתי / מהם בעלי חכמה ויודעים בלשונות זרות / וכלם כאחד שמו את לבבם זה ימים כבירים לחקור ולדרוש אחרי דרכי לשונינו הקדושה בספרי תנ"ך ובספרי הקדמונים ויכתבו על ספר איש איש את אשר מצא בפירוש המקרא

המקרא, בדקדוק המלות, במהלך הלשון, בסגולת מליצותיו ושיריו, בנאות הספורים ובנועם סדר המאמרים. ואחרי זאת שמו שכם אחד בקנין התורה והחכמה כמאמרם ז"ל בפסוק — הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם, עשו כתות ועסקו בתורה שאין התורה נקנית אלא בחבורה — ויביאו איש איש באמתחתו את אשר לקט דבר יום ביומו, למען כלכל את דבריהם במשפט. ולעת גמרו במועצותם להוציאם לאור על ידי הדפוס ולהוסיף עליהם שירים ומכתבים אשר בכית גנזם כבר ואשר יבואון עוד שמה בעז"ה (אם מהם אם מזולתם) ולזאת הפילו תחנתם לפני כבוד מעלת הרבני המליץ החכם מוהרר **נפתלי הירץ וויזל** יחי' בברלין, לבקש מאתו לוית חן לראשם שכיות החמדה שירים ומליצות ומכתבים אשר בבית נכותו. ואלה דברי האגרת השלוחה לו מאתם.

קעניגסבערג בפריסן ר"ח טבת תקמ"ג

אל כבוד הרב החכם וכו' שלום עד בלי ירח.

נפש עיפה למים קרים כי תכסוף, ממקורם ישאבון, ודורשי לשון עבר אליך ידרושון. מאז הוסר גאון ישראל, הורד לארץ עטרת ראשו, עם ה' בשבי הגלה, ואין חזון נפרץ, חדלו הפורעים על פי כבל, ואיש דובר נאות אין. עד שקמת נפתלי ומעפר הקמות לשון עבר. מליצת נביאינו בפלס שכלך שקלת, ותהי כמוהם למליץ בקרב עמך. מי כמוך הנביר חיל להקים שם בישראל? הן ברוח בינתך בכלה הלכת, ותקח משם את הכנור תלויה על ערבי נהרותיו, והיו כבנן המכנן שיריך. מאז מחברותיך ביהודה נפוצו, לב משכילים באש זמירותיך הלהבת, שמוע דבריך כלמו יכסופון, דבר כמוך יחפצון, כי כדבר המוזה דברת, ועם משוררי אמת חלקך!

היום ישתחוו לפניך החכם! אחות מרעים משכילים דורשי האמת

האמת / יבקשון מעמך תורה / ובנועם מליצתך תתמכם / לך ישאו עין ולדבריך יצפו / ואתה שא נא ואנכי אדברה !

זה ימים לא כביר ואגודת בחורים משכילים מהם תורניים ומהם יודעי לשונות זרים יון ורומי ויתר העמים ומביני ענין בחכמות השמושיות והרמות / הסכימו יחד לחקור ולדרוש אחרי מהלכי לשון הקודש בספרי תורה נביאים וכתובים ולשקול במאזני צדק פירושים הקדמונים לבחור היותר קרוב לפשט / ובמקום אשר לא יספיקו הראשונים ירבו חקירה לפרשו כפי עניינו וענין הלשון : וברבות הימים ישלחו ההעתקות והפירושים הנבחרים שבהם למעלתך הרמה ולכבוד החכם מוהרר משה נ"י לשפוט עליהם ואין ספק שיהי' בזה תועלת גדול : ובהיות כל מגמתם וחפצם להרחיב דעת לשוננו הקדושה תוך עם ה' ולהורות את יפיה לכל העמים ואם היא בשלכת זרע קודש מצבתה הסכימו להעלות על הדפוס מדי שבת בשבתו דף אחת (רביעית באגן) : וזה דבר המכתב אשר לג' חלקים יחלק : (א) יבואו בו שירי לשון הקודש אשר לא נדפסו כבר ואשר נדפסו אחת אחת ואינם מצויים ביד כל איש : ואשר יחברו עוד אם מאנשי החבורה הזאת אם מזולתם : (ב) מכתבים מעניני המוסר והחכמה והנמוסיות וכיוצא בו וכן ביאגראפיע והוא תולדות גדולי עם וחכמי ישראל אשר בחיים חייתם ומקדושים אשר בארץ המה : (ג) חידושים הנתהווים בבני עמנו הנוגעים בכלל ישראל / מחרותם בקצת המדינות ומחינוך נעריהם / מודעות ספרים חדשים בלשון הקודש או בלשון עם אחר הנוגעים בנו והנה דברים הראוים להיות לעין כל / למען יוכל קרותם איש אשר לא ידע קרוא ספר ביתר הלשונות / וכל זה לתועלת הנערים דורשי החכמה / ולשעשועת האנשים אוהביה : ולמען הקים זאת בישראל הסכימו איזה גבירי קהלתינו מיקירי רוח המתנדבים בעם לתת סך מסוים לתמוך את החבורה הזאת : זכרה אלה לטובה !

ועתה אל כבודך הרמה נשימה מלתינו / מאתך תוחלתנו להרשות לנו להדפיס שיריך הנעימים אשר תחת ידינו

בכתב

בכתב / ואשר נדפסו כבר ולא נתפשטו בעם כראוי / כמו השיר שכתב מעלתך להגביר ר' דוד פ"ל בברלין / בשלוח לו ספרך היקר גן נעול / וכן אחד שכתבת להקצין ר' בערמן פ"ל ושאר שיריך הנמצאים בידינו · ועוד תוסיף עשו חסד עם עבדיך בשלח לנו שירים אשר המה בגנזי ספריך ולא הוצאתם לאור / ודברים המגיעים לידיעת הלשון וחנוך הנערים ותצוה עלינו מעלתך אם להדפיס תחת שמך אם אין / ואיש (אפילו מבני האגודה) לא ידע ממי יצאו הדברים אם לא תרצה כפי התקון · הואל נא האדון ! לכבדנו מהר בתשובתך הנעימה / והאל האמת / ינחנו בדרך האמת / יפרוש סכת שלומו עליך ועל כל המסתופפים בצלך כנפשך ונפש עבדך הכותב מטעם רעיו ·

חבורת דורשי לשון עבר

וזאת תשובתו

ב"ה ברלין יום ג' ד' שבט תקמ"ג לפ"ק

הדר בחורים ומהולל בשערים ה"ה הבחור סופר ומשכיל ויקר רוח ידיד נפשי כהר"ר · · · יצ"ו אתה ה' תשמרהו נס"ו אמן ·

מה נעמו לי מעשי אצבעות ריע אהוב כמוך / אשר כוככת מיום ד"א לחדש טבת · כרדם הייתי באישון לילה הנטוי עלינו / אין נגה מסביב לי · ואחרי רואי הבקר אור / ונערי בני ישראל יוצאים ללקוט אורות מתורם אור / ועוד מעט תזרח שמש צדקתם / בכל הארץ יצאו קום / ובקצה תבל מליהם מדי שבת בשבתו יביאו כלי טהור מלא אומר ודברים מזהירים אשר ילקטו / ממון שחקים ומדגן שמים / הן הן דברי תורה / דברי מוסר / דברי שירים ומליצות / להרים קרן שפת אמת אשר בקדש דרכה / ולחקור צפונות מאמרי תנ"ך / ועוד דברים טובים כהנה ככל הכתוב

במכתבך הנ"ל, להגיה ברכה בבית ישראל. ראיתי ואשמח.

מה יקרת בעיני, עלית כיונק מארץ ציה, לו תאר לו הדר אשר פריך תתן בעתו. ומה יקרו בעיני, רעיך אלה היושבים אתך אשר חוברו יחדיו לעשות כזאת בישראל. חזקו והיו לבני חיל. היו באישון הלילה הזה ראשונים לכל בחורי ישראל, להגיה בכו נגה אור אמת, ומחקר שכל טוב, והייתם מופת לכל הילדים אשר כגילכם המשכילים בחכמה, ומראה בהיר יראו בו כל תופשי עט, וכל מחוקקי צדק, ישוטטו רבים ותרבה הדעת, כי תעירו גם תעוררו גם את הקנאה, קנאת סופרים המרבה חכמה, עד שתתהפך להיות כמוכם משכילים ומצדיקי הרבים, ועליכם תבוא ברכת טוב כי הוריתם להם את הדרך אשר ילכו בה, ואשר על ידכם החזיקו אחיכם גם הם לחזק את בדק בית ה'.

ויען כי כבדתני באמרותיך הנ"ל ותשאל לך ממני עזר מעט להביא אתכם ללקוט גם ממעט האמרים אשר בשדותי, עתה ברוך ה'! אתה ורעיך הנלווים אתך, שמעו נא מוסר אחיכם ויהי ה' עמכם. וכאשר ידעתי כי עם משכילים ויראי אלהים אני דובר ומוסרי אך למותר, כן ידעתי כי צנועים ונמוכי רוח אתם, ולא ירע בעיניכם לשמוע מזכרת טובה מפי אוהב נאמן כמוני. דעו כי מלאכתכם מלאכת שמים ומעיינותיכם יפוצו חוצה בתוך קהל ועדה, על כן הזהרו בדבריכם מאוד, שלא ילמדו מתוכם לשקר. כי רבים חורשי רעה בינינו, ומהיכל בנוי למראה לוקחים קורי עכביש ויאמרו עבותות קדשים הם, לא עלה עליהן עול תורה ומצוה, ועל מים מתוקים אשר תשאבון מבאר חפרוה שרים, יאמרו מרים הם. על כן עליכם להשגיח על דברים קצרים שאציע לפניכם פה. ואלו הן. (א) ראשית חכמה יראת ה' וכאמר יראת ה' ראשית דעת והוא שתהיינה מליצותיכם וספוריכם כוללים דרכי יראת ה' ורוממותו. (ב) שבהעתקות השירים והזמירות, לא תזכירו שמות העצבים הקדמונים שזכרם היונים והרומים בשיריהם ובמוסריהם, ואחריהם נמשכו כל משוררי זמננו באירופ"א,

ולא

ולא כאלה חלק יעקב , לא ישמעו על פיכם · (ג) אל תשימו
בכליכם שירי חשק דברי עגבים ואהבה , כמו מקצת שירי עמנואל
ורבים משירי משוררי דורנו בכל העמים , הסירו מכם שירים ומליצות
או ספורים שתוכן רצוף אהבה , האהובה ליצר הלב , ושכוחת השכל
הטוב , ואל יסיתו אתכם נחות לשונם ויופי מליצתם , לשומם בין
אבני קודש אשר אתם מתהלכים בם · (ד) חדלו לכם מדבר או
מהעתיק מלצות וספורי התולים להתל באחיכם ובמעשיהם הן לכלל
או לפרט כדרכי הסאטיר"ע , לבל תהיינה מוסריכם הטובים לצדים
בעיני שומעיהם ולצנינים בצדי דורשיהם , דבש וחלב תהיה תחת
לשונכם , לדבר בענוה ובדרך מוסר וכבוד הבריות ותמצאו חן בעיני
אלהים ואדם · (ה) בהיות מגמת פניכם להודיע נחות לשונינו
הקדש אל תשימו גבולכם בלמוד דרכי הלשון לבד לדבר נחות ולכתוב
נחות , כדרך שמלמדים דרכי לשונות של חול , אבל עד הים הגדול
ים חכמת התורה יהיה גבולכם , שעל ידי דעת הלשון על מכונו
תבינו לינס אמרות טהורות שבתורה , ודבר קדשו שבפי נביאיו וקבלת
אמת שהיתה ביד חכמי המשנה והתלמוד שיסודתן בהדרת קדושת
הלשון והמליצה הנאדרות בקדש · ועל זה הוכחנו בשני המכתבים
אשר רבו עליהן מקצת מאחינו בני ישראל , כי לא עמדו על הכוונה
היקרה שכוונו בהן · וכבר ראיתי ידיד נפשי במכתבך הנ"ל שמגמת
פניך ורעיך חבריך לדרוש כזאת , לשקול במאזני פירושי הקדמונים ז"ל
ולבחור את היותר קרוב לפשט , ובמקום אשר לא יספיקו לכם
דבריהם , תבחרו משפט ביניכם לפרש חדשות כפי עניינו , וזה
דרך נאה ותפארת להולכים בה , כי מה טוב ומה נעים שבת יחדיו
חברים מקשיבים אזנם לחכמה , מסלסלים ומחבקים אמרותיה ·
בין כך ובין כך אתם עושים טוב , אם תמצאו דבר , העליתם
מרגלית מים החכמה בל חפציכם לא ישוו בה , ואם אין , סוף סוף
התבוננתם בדבריה העמוקים , ואת לבבכם רחצתם במימיה המתוקים
כי המזימה והתבוננות בדברי התורה תמלאנה הלב מחשבות טהורות ,
ויטהר מהבליו ומדרכי יצרו , שעל זה אמר שלמה מזמה תשמור עליך
תבונה תנצרכה , להצילך מדרך רע וגו' להצילך מאשה זרה וגו' · ועל
המעלימים עין מחקירות כזאת הוכיח הנביא ואמר ישראל לא ידע עמי לא
התבונן , ורבותינו ז"ל אמרו במה שבורשית התבונן · עשו את הטוב
וה' יאר פניו אליכם , כי לא ימנע טוב מאוהבי תורתו , ואל תשאו לדברי

המלעיגים

המלעיגים / הבוזים לכל מתבונן במקראי קדש ובפירושים הנמצאים בידינו / ואומרים שאין לנו להוסיף דבר / ומקטינים עצמם מאוד / והכל להנצל מעמלה של תורה ומשום שכל להתבונן בדבריה ולסוף אין בידם כלום / וזוהי מדת העצלה הרעה מאוד / ושעליה אמר שלמה קשות בס' משלי / אות היא על בעליה שאין נפשם חפצה בתורה / וע"ז אשיר

מָהִיר בְּדַת אֵל   כָּבוֹד לוֹ נָאוָה
כִּי עַל בְּרוֹב שִׂכְלוֹ   יַעֲלֶה שָׁמָיְמָה
מִדֵּי עֲלוֹתוֹ   יִטְהַר מִגָּוָה
רוּחוֹ עֲצוּרָה   כְּעִיר לָהּ חוֹמָה
רַב בּוּז לְאִישׁ עָצֵל   יִתְאָו תַּאֲוָה
אַךְ מֵאֲנוּ יָדָיו לַעֲשׂוֹת עַד מָה
שֶׁקֶר בְּפִיו   מִתְנַכֵּר בַּעֲנָוָה
אוֹמֵר הֲכָמוֹנִי יִדְרוֹשׁ חָכְמָה
יִגְדַּל בְּלִי מוּסָר   יָפֵר מִצְוָה
יִזְקַן וְעוֹדוֹ לְנַעַר דָּמָה
לִימֵי עֲלוּמָיו יָבִין כִּי הֶעְוָה
יֶחֱרַד וְעַצְלָה תַּפִּיל תַּרְדֵּמָה

הטורים האלה נשענים על דברי שלמה שאמר עצלה תפיל תרדמה / ודברי השיר הוא פירושו והדברים כלם נשענים על ביאור מלת תרדמה וכל לשונותיה שלדעתי לא באֲרוהו מפרשי המקרא ז"ל כהוגן ופרשתיו בפירושי לספר בראשית ׃ הטו אזניכם ושמעו *)

*) להיות כי קצרה היריעה מהכיל השמטנו פה את דברי חכם הלוה על שרש רדם וביאורו בכל המקומות במקרא / ובדף ראשון ממכתבינו המאסף / כגינגולעין הקורא יגיל וישמח בו / כי כלו מחמדים דברי המוציאים ׃

עוד אחת ראיתי ממכתבו הנעים שהם רוצים להדפים בכל שבוע רביעית באגן / וכמדומה לי שתקצר יריעה קטנה כזאת לאיזו ענין שלם · ולדעתי טוב יותר אם ידפיסו כל ד"י ימים חצי באג"ן / או מדי חדש בחדשו באג"ן שלם ·

ועתה נחזור על דברי מכתבך / הנה אותי קראת / ודעת דרכי חפצת / דברת עלי גדולות לאמור תנה ידך עמנו / והיית לנו לעינים בתתך על ידינו דברי שיריך / או המצא אתך דברים הראויים להודע בקהל עם / לחום אותם על ספר חתומים בשמך או בלי זכרון שם מחברם / הנה קטנתי מהכיל שורי מהללך / שירי מעטים / וזמירותי דלו מאד / לא עמלתי במלאכה זו כי אם לצורך השעה כאשר בקשו אנשי שלומי מאתי לשיר שירים למלכי ארץ / או לפתיחת איזו מחברת / על כן הם מתי מספר / ומסופקני אם יהיו מספר ד' בין כלם / כמעט אין א' מהם בידי / כי לא יקרו בעיני לשום אותם באוצרותי ומאותן העולים בזכרוני ארשם בשולי המכתב הזה ואולם דברי הפירוש' והוראת המליצות והשרשים / יש בידי מלבד אלה אשר כבר באו בה' המחברות שהוצאתים בדפום · והנה המכתב הזה יצא ראשון לתשובה על האגרת המהודרת שקבלתי מאת ידיד נפשי כר"ו / ולא אעתיר יותר / עד אשמע מה ידברו עוד ידידי כר"ו ורעיו / ועוד חזון למועד / ובעת אומר שלום דברי השמח בשלומך ובנאות אמרותיך החותם באהבה ומוכן לטובתך ולטובת אחות משכילים / חבורת דורשי לשון עבר

הקטן נפתלי הירץ וויזל

והנה לפניך הקורא היקר ! התרת שאלתך מי / והוא כח להוציל עד גמר החלק הראשון ממכתבנו המאסף ויכתבו כל אנשי החבורה בשם חרות על הלוחות / ובסוף הקדמה זאת יזכרו אך שמות הנבחרים להיות לראש ואשר עליהם עבודת הקודש לשום עין פקוחה על סדר המכתבים ועל ההוצאות וההכנסות ·

* * *

ג בהתרת שאלת למי ·

אחרי רואך הקורא הנחמד ! את אשר עם לבבנו ואת המעשה אשר

אשר נפשה / אין מן הצורך להרבות בו דברים ולשום בפיך מענה על שאלתך זאת / כי כבר הותרה מעצמה בלב כל חכם ומבין תועלתה ; אמנם היות כוונתינו ביחוד לתת את מכתבינו ביד בחורי ונערי בני ישראל לאמן את לבבם ולרהוב בנפשם עוז לשום חלקם עמנו אליהם נשימה דברינו אלה / והותרה גם בזה ·

ד שאלת למה ·

השיבו בנים משכילים אהבי מוסר ואהבי דעת / לאמרינו הטו אזניכם · דעו מאחיכם האוהבים אתכם בלב שלם / כי לא לרכוש רכוש בארץ יצאנו / ולא להגדיל שם בעם נשאנו עינינו ; כי אם למענכם היקרים ! אתם מגמת לבבנו / אליכם ישעי תפלינו ·

והנה כעת חכמה בחוץ תרונה / ברחובות תתן קולה / מהרו קראוה / חושו לבואה הביתה / אם בטירות מלכים תשבו / ואם כאהל רעי אהלכם / אם על מטות שן תשטחו ואם יחד על עפר תשכבון / אם עסים רמונים וחזה אבוס ערוך לפניכם / ואם פת לחם נקוד ומי באר לחמכם / אחת היא לא תעבור מעליכם / בעלית קיר קטנה תואיל שבת עמכם / אם תחת העץ תלינו תסור תשען תחתו / ואתם סעדו לבבכם ! פנו אלינו אתם האהובים ! קחו מוסר רעים / ואל תטשו תורת אחים · והיה בהיותכם קרואים לקרוא את מכתבנו זה / חיש יוצאת בכם אש חמודות / רוח תחבולות יעיר יפיח בו / תלהט להבה ועל סביבותיכם אור גדול · תמצאו חפץ בתורת ה' / ותבחרו כוח בעדן החכמה משבת בהיכלי עונג · ועוד מעט ותארחו גם אתם לחברה עמנו / תשלחו אגרות נחות ושירים נעימים ימצאו חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם / ואנחנו נשימם ראש במכתבנו / ותהלת מחברו ידבר פינו אז עד קצוי ארץ תצא שמכם / ובשירכם ירונו כל העם · עוד זאת לדעת לכם / כי בכל דף ממכתבנו נציג לפניכם שאלה אחת בפסוק מפסוקי המקרא / ועליכם להשיב עליה / ובבוא אמרותיכם אלינו נועצה יחד ונשפוטה עליהם / ואשר יטב בעינינו נדפיס בדף הסמוך לתפארת המחבר וגדולת שמו בישראל ·

ועתה אליך הקורא ישוב דברינו · דע עוד זאת למענה על

על

על שאלתך למה / כי כפלים לתושיה עמו / ראשון / לתת לנער
דעת ומזמה כנזכר / שנית ישמע חכם ויוסף לקח / להפיץ
בישראל ידיעת סגולת לשונינו הקדושה / אשר לפנים כגן אלהים
בין עבותים היתה נטרתה / מטעה בארץ צבי / ועל סביבותיה
האריכה פארותיה / ליפיה קנאוה כל עצי עדן / וגוים רבים
חמדו שבת בצלה ׃ —— אך עת שרשיה על גל שככו / אפס
קוצר ונוטע אין / נפרצו גדריה ותשברנה דליותיה / הה אל
מללי חרב שאולה ירדה / עד יורדי בור היתה מפלתה ! —— לולי
עזרא בצדקתו הותיר לנו שריד כמעט / ואנשי אמת גדרו בעד
עוללותיה / להקים בריח ודלתים על מספר שרשיה / מי בנו ידע
מאומה מנחות מליצותיה / ונועם שיריה ? —— אמנם אנשים
ההם (זכרם אלה לטובה) הניחו ברכה אחריהם במשמרת ספרי תנ"ך
אשר נשתלשלו אלינו שמורה מעולה / ונודה לה' חסדו על הטוב
אשר הגיע בזה אלינו / ואם מצער היא / ירחב מני ים בלב משכיל
להכיר מעלת הלשון ולדעת את סגולתה (בהקיש משרש על רעהו /
וממאמר על מאמר) ויתרונה על יתר הלשונות (בהציבה את הצורות
והפעולות והתנועות בנפש האדם כפי טבעם / כאשר נזכיר אי"ה
בפנים המאסף) ׃ גם יוסיף במתי מספר התיבות הבאים בכתובים
לכתוב מליצה נאה / ולהודיע את מחשבותיו לרעהו מבלתי השחת
את סגולת הלשון ונועמה / כאשר תראה בספרים רבים / דמו
מחברם היות רועים על גבעת המליצה / והמה בשפל ׃ ילאה
נפש הקורא בם / ולא ימצא מחשבותם עד אחר יגיעה רבה ׃
יש אשר בחר להורות עומק שכלו על הנקודה / ויצאון מכתביו
עקודים נקודים וברודים ׃ ויש אשר ירכיב פסוקים ומאמרי חז"ל
ומאמרי זהר ודברי המפרשים במאי דסיים פתח ובמאי דפתח סיים
ערב רב מכמה לשונות זרות / כמו שתראה הדוגמה במכתב איש
ידוע (ונחמול את כבודו להזכיר את שמו) שרצה להרבות בשבחו
של אדם גדול וזה לשונו „ שאלתיהו לכל נחותי ימא ים הגדול שם
„ רמ"ז ואין מספר לגדודיו שמה תרמשו כל חיתו יער הלבנון
„ מוציא פירות בעונתיה ועדנא דקביע ליה ותליא במגוד הכיתו
„ בקופסא דק מחספס כתיב / והיה בכתי"ב בלדתו יש אם
„ למקרא ויש אם למסורת והעוף נאכל במסורת אין עוף אלא
„ תורה חדשה מאתו תצא שמואל כתב ספר אוהב ארדוף אשיג
אחלקם

„אחלקם ביעקב ואפיצם בישראל שמעתא מהדרין בעלמא
„וכפיא לאבקא וכ"ע נוטלין מכיה לבני אבנים לבנין ומואר של
„קורות ורצפו בלאיים וכו׳ ·

ומי שלא נחה עליו רוח נבואה אין בידו להבין כונת זה המאמר ·
ויש אשר בחרו בחרוזים במקום אשר קצרו ידם לדבר צחות אמרו
בלבבם החרוז יורה את מחשבותינו וימלא את חסרון ידיעתינו ,
ויחרזו שור בבור , וחמור בתור , אנשים ויתושים במות ועלמות ,
וטעם דבריהם כטעם ריר חלמות · ויש אשר בשירים פנו לאדמת זרים
ויקחו משם זמורות להטיעם בכרם ישרא׳ ויקוו לעשות ענבים והנה
באשים , כי אין כשירי העמים (היקרים בלשונותם לגוייהם) שירי לשון
עבר · ולקוצר השגתם דמו בנפשם היות מעלת השיר במשקל התנועות
הנחים והיתידות , ובהחריז תיבות סוף כל מאמר , ולא ידעו כי
תפארת השיר הוא רוממות מחשבותיו קוצר מאמריו ורחבת עשתנותיו
תאריו וציוריו לפעול בנפש יתר על המאמר והספור · ואל תדמה בנפשך
הקורא הנעים ! כי בדעתנו להלעיג על שירי הקדמונים ואיזה אחרוני׳
כשירי בן גבירול , שחריזי ובן פאקי"רא לוצא"טו פראנק"א ויתר
המחברים , אשר גם המה בחרו בחרוז ומשקל בשיריהם · — חלילה
לנו כזאת ידענו את רוחב לבבם וגדולת שיריהם המלאים על כל גדותם
מחשבות רמות והם ידעו בסגולת הלשון ומה מתקו דבריה׳ לחיך יטעמם ,
אך כונתינו על השועלים הקטנים המחבלים כרם ישרא׳ , הם מתעים
את נערי עם ה׳ ללמדם לשון עלגים , ובפנים המאסף אי"ה תראה
דוגמות מלאכתם ותעתועם ·

הן על זאת ידוה לב כל נבון , יתאונן אדם חי ואיש הלב · בן נעזב
מאבותיו ואין בידו כי אם מכתם אחת קטנה חרות עליו זכרונם ,
הישליכנה באשפתות חוצות ? ראמות וגביש איכה ישכנון בבדיל
ועופרת ? הה לשון עבר איך נאספת אל עמך , ואין איש משים על
לב ? — הן הגיע תור המדע בכל העמים , יומם ולילות לא ישבותו
ללמד לבניהם לשון וספר , ואנחנו מדוע נשבה עלגים וטמוני יד ! —
נא אחינו נקומה ונחיה אבנים מערמות עפר ! הן גבר חסד ה׳ עלינו
בדור הזה ולהורות נתן לנו אנשי חיל חכמים ונבונים , המלאים כל
ימיהם להגדיל תורה ויפיצו בישרא׳ את מחברותם דברי אמת להדריכם
בתורה ובחכמה , ואנחנו נמאן קחת מוסר ונמרה את פיהם ? הנה

אחינו ! שימו איש את ידו בכף אחיו כלכה נא יחד בכשף לבקש את המטמון אשר כל פז לא יערכנה / אכשי אמת יאירו את הנתיב / עד ממרום יורת לנו שמש צדקה והי' לאור עולם ׃

* * *

ה בהתרת שאלת איך ׃

עתה נגלה את אזניך הקורא המשכיל ! את התקנות והתנאים אשר נוסדו במועצתנו למען התיר לך שאת איך ׃

חברת דורשי לשון עבר נתיסדה ביום א' ז' טבת העבר בהתאסף יחד כל אנשיה והיה זה לכנס ׃

(א) לבחור ארבעה האנשים החתומים מטה להיות ראש ועליהם עבודת הקודש / שנים ישימו עין על המכתבים אשר יודפסו להוציא משם כל שרוע וקלוט אשר לא יבואו בית ה' / ושנים ישגיחו על ההוצאות וההכנסות / ועל יתר צרכי החבורה ׃

(ב) ברצות איש מבני קהלתינו יע"א להיות עמנו לבוא לקהלתינו / יודיע את מחשבותיו בתובי' על ספר לסופרנו מעמיק סוד הבחור המשכיל ר' זנוויל פרידלענדר יחי' ויכתוב על גבו / לחברת דורשי לשון עבר ׃ ובאסיפה הראשונה יקרא לבוא אלינו לישא ולתן על דבר הערך אשר יושת עליו לתת לקופת החברה ׃

(ג) המאסף ילך אחרי הקדמת כתב הבשור הזאת מדי חדש בחדשו א' בלא"ג שלם ׃ ואם אמנם דברי התורה והחכמה כמעין נובע ישאבון מימיו יום יום ולא יחסר מאומה אין גבול למו / עם כל זאת אין בידינו כעת להוציא יתר על זה כי ההוצאות מרובים מאד / בפרט במקומנו אשר אין לנו פועל עברי / והא"כ מיקרים את השער כרצונכם ׃ גם האותיות הנמצאות פה אינם מסודרים ויפים כראוי ׃ ונכרחנו להביא אותיות חדשות נאות מברלין למען נוציא מלאכה שלמה מכל צד / ואחרי כלות שלשה חדשים יבא כל פעם שער

על נייר נבוע עליו תמצא שמות כל אנשי החבורה ואת כל אשר נעשה חדש בינינו · ובהיות לאל ידינו להרחיב את הגבול הזה נוסיף עליו כפי כח האפשרי ·

(ד) מקח המכתב הזה יהיה ב׳ רייכסטאהלר אין לויסדא״ר לשנה / ועלינו לשלחם עד ברלין ווילנא ובּרעסלוי חפשי חנם ·

(ה) בברלין קבלו עליהם הבחורים היקרים ר׳ יואל בה״רר יודא ליב ז״ל בבית הקצין הר״ר דוד פרידלענדר / ור׳ יוזל ראבנאווע בבית החכם מוהר״ר הירץ וויזל את הטרח לאסף חתומים על מכתבנו זאת / ולקבל מכתבים ושירים ממי שיהיה בעזרנו למלאות את משאלינו בדברי נחות ומליצות תבא עליו ברכה · ואם פה קהלתינו או ביתר הקהלות יקום איש לעמוד לימין צדקנו אם באסוף חתומים על המכתב (אשר אם יהיה עשרה במספר / האחד עשירי בא בשכרו) או בהיות לו מכתבים לתת בידינו / ישלחם חפשי אל אחד משני הבחורים הנ״ל או אל הבחור ר׳ זנוויל הנ״ל · הן אלה פרטי הדברים אשר יודיעון לכל קורא איכות החבורה ·

ועתה הקורא האהוב החרש והמסגר בבני ישראל ! לכם עינינו תלויות · ידענו כי יש אתכם דברי חכמה ומוסר המזהירים כזוהר הרקיע להולכי מחשכים / חפשו איש בילקוטו ואשר תמצאון שמה הקריבו / ונשימהו עטרת לראשינו · נא חזקו ואמצו את לבבנו באהבתכם ובתורתכם / נקשיב לדבריכם / ולקחכם אל ילוז מעינינו / ומאתנו תשואות חן לכם / ומאלהי הכבוד / כבוד חכמים תנחלו נצח ·

דברי עבדיכם העומדים על המשמרת לחברת דורשי לשון עבר היום יום ג׳ שלשה עשר לחדש ניסן תקמ״ג לפ״ק פה קעניגסבערג בפרייסן ·

איצק אייכל	מענדל ברעסלויא
שמעון פרידלענדר	זנוויל פרידלענדר נאכשריפט

נאכשריפט

איניגע יונגע אונד אוים ווערטיגע פריינדע ליסען אונס פער נעהמען / דאס ווען וויר בייאטרעגע פאן אויפזעטצין אונד אבהאנדלונגן אין דייטשער שפראכי אין אונזרי מאנאטסשריפט איינרוקען וואלטן / זיא אונס דאן אונד וואן מיט זאלכן אוהענדן געהן מעכטין . וויר מאכן אלזא היר דורך בקאנד דאס וויר דיא זעלבי / ווען זיא דעם פלאן אונזרס ווערקס ענטשפרעכן / מיט דעם גרעסטן דאנק אונד פאללקאממנסטן פער גניגן אננעהמן / אונד ערזוכן אייגען יעדן עדעלדענקענדן געלעהרטין אונזרר נאטיאן / אונזר פארהאבן מיט ניטצליכן בייאטרעגין / בזאנדרס דיא ערציהונג בטרעפנדע / צו אונטר שטיצן / מאן קאן זיך ענטוועדר אין ברלין אן אייכען פאן אונזרן אבענגמעלדטן קאררעספאנדאנטין / אדר אונמיטעל באהר אן אונס אונטר אדרעסי דער הערררן Joachim Moſes Friedländer & Söhne ווענדן . יעדאך מיסן דיזע בריפע פאסטפרייא אונד מיט דער יידישען איבר שריפט לחבורת דורשי לשון עבר פער זעהן זיין .

דיא גזעלשאפט דער העברעישן ליטטעראטור־
פריינדע

